

K r i t i k a.

(Nastavak. Vidi str. 85).

Nije tačno što g. Bulić piše u bilješci (str. 14) da „Nijemci ne razlikuju nazivom bilinske od geometričnih pletera“, te da jim „za sve skupa rabe“ „izrazi: *Flechtwerk, Gerinsel, Verschlingungen, Bandverschlingungen*“. Dapače upravo Nijemci razlikuju dobro nazivom bilinski od geometričnog uresa. Bilinski zovu *Pflunzenornament* ili *vegetabilisches Ornament*, te razlikuju u njemu: *Schnörkel, Gerinsel, Rankenornament, Blattwerk* ili *Laubwerk*, a za *motive pletera*, koji nijesu nego vazda geometrični ili vještački a bilinskih neina, imaju Nijemci mnoštvo naziva osjem ono troje što jih navagja g. Bulić, kao n. p. *Bandgeflecht, bandartiges Ornament, Riemenwerk, Netzwerk, Bandwerk, Durchflechtung, Kiemengeficht, Geschlinge, Muttengeflecht* i t. d. I francuski *rincaux* nehoće rijeti pleter, niti Francuzi rabe taj izraz za pleter bilinskih elemenata, već u smislu u kojem Nijemci rabe *Laubwerk*, pa zato i kažu i *rincaux de feuillage* ili samo *feuillage* na mjesto *rincaux*. Za bilinske smotane ili vijugaste uresne motive rabe Francuzi nazive: *enlacements de feuillage, combinaisons de feuilles, ou de fleurs, enroulements végétaux, feuilles enlacées*. Istina je, da Francuzi rabe naziv *entrelacs* za „pleter geometričnih crta“ jer *entrelacer* i znači upravo *preplićati*, ali imaju oni zato za pleter takogjer i nazive: *lacs, combinaisons de figures géométriques, combinaisons géométriques, enlacements de lignes* i t. d. Mučno mi je pak vjerovati, da bi Francuzi nazivali i *rincaux* i *entrelacs* „generičnim nazivljem *ornement mystique*“, kako piše g. Bulić, jer je *sama jedna vrst pletera*, i to *uzlovit*, od najstarijih vremena upotrebljena kao simbol nedokučivijeh tajna, kao kod Asiraca, te kod Grka Gordijski i Hreljev uzao ili čvor, a nemože se jednako kazati za druge vrsti pletera.

Neimaju ni Talijanci samo naziv „*intreccio geometrico*“ za geometrični pleter, već i oni razlikuju: *treccie, intrecciamenti, intreccio triplice, quadruplo ecc, cappio, doppio nodo, cappio di fettuccia o nodo di nastri, nastri e catene intrecciati*, a neke zovu takogjer *ornamenti romanicci a nastro*, a to su oni, koji su najrodniji onomu br. 46 Tab. XVI. Bulićeve knjige, koji se nahodi u splječkoj krstionici.

Cijenim, da se nebi moglo primiti za nas nazivlje, što ga za pletere predlaže g. Bulić. Naziva *bilinski pleter* mi netrebamo, već s razloga što ga sam g. Bulić navagja, da „toga se kod nas još ne otkrilo ni primjerka“, a opet zato što takova pletera uopće i neina, već su to isprekrižani bilinski motivi, koji se ujedno s onijema, što bi jih g. Bulić hotio da nazivlje „*mješovitijem pleterom*“, zovu već odavna *rabeskama*, pa jih nije miješati sa pleterom ili uresom sastavljenijem od protkanijeh, prepletanjeh i uzlovitijeh trakova, kajiša i gajtana. Naziv *pleter* prima se po sebi, kao pleteni ures poveće plohe, duvara ili stropa; ali „*gajtan*“ se nemože da primi „za jednostavni pleteni obrub“ jer gajtan je kod nas ono što u Talijanaca *cordone*, u Nijemaca *Schnur* a u Francuza *cordón*, t. j. podeblja jednostavno upredena žica. Za pleteni obrub po sebi se kod nas nameće riječ *pleténica*. Piše g. Bulić, da „tko pozna ornamentalne narodne motive, neka

se izjavi o boljim nazivim ako jih u narodu ima“. Ja sam imao prilike da pregledam nekoliko ornamentalnijeh narodnijeh motiva skupljenijeh u Lici, i da jim čitam imena kod svojega druga Vid Vuletića-Vukasovića. Njemu jih je skupila kći Lazara Tadića. Među njima nijesam našao nego sami jedan motiv pletera — *prijekršće*. Nu, kako u prebogatom jeziku našega hrvackoga i srpskoga naroda opstoji riječ za svaku stvar narodu poznatu, nesumnjam nimalo, da neće biti naziva i za svaku vrst pletenijeh urednijeh motiva, pa možda je tijeh motiva i dotičnijeh naziva već i sabrano po štogod u spom. Layevom djelu; ali ako ih i nije tamo, daće Bog, da jih kogod sabere što prije, nebi li oni podali čvrsta svjedočanstva mojem uvjerenju, da motivi ureda na kninskijem i ostalijem srodnijem dalmatinskijem spomenicima nijesu svikolici tugjega porijetla, nego da su većinom crpljeni iz duše samoga hrvackoga i srpskoga naroda. Gosp. Bulić slaže se sa mnom kad bojažljivo nagagja (str. 17), da je „taj ornamentalni motiv mogao“ „i ne biti unešen u Dalmaciju iz druge zemlje, već da je plod takogjer postepenoga razvijanja umjetnosti na našim krajevima“, a razilazi se od mojega mnenja kad pretpostavlja tom nagagjanju, da „tako rečeni bilo langobardski, bilo karlovinčki mistički ornamentalni motiv ne smije se smatrati poza Otrikolskim otkrićem više privatnom osebujućinom ma bilo kojega naroda, nego razvijenijom kompozicijom motiva, koji se već u jednostavnijoj osnovi pojavljuju za prvih vjekova starokršćanske umjetnosti“; a to, s razloga, što sam jih već na više istaknuo.

Slabo je poznata g. Buliću narodna jugoslavenska ornamentika, a za Layevo djelo nije zar ni čuo nigda govoriti, kad je o njoj tako mlohavo uvjeren, da mu se čini, „da bi moglo i to biti, da su Hrvati imali zanaјviše nekakvu svoju skroz izvornu, nego tek imitativnu školu u ornamentalistici; a to naravski za prve polovine srednjega vieka“. Za tujem u bilješci navodi listinu iz god. 1080 „koja spominje graditelja: „... Petri ecclesiam construere, quamque Deo permittente studio artificum complevimus“ (Docum. p. 127)“ i kaže, da se nerazabire, „da li su domaći ili inostrani“. Po toј bilješci se razumije, da g. Bulić misli ovgje da govori o monumentalnoj ornamentici. Nu kako se monumentalna naravskijem tokom razvija i potiče iz obrtne ornamentike, tako treba suditi, da on misli e su Hrvati imali i obrtnu „tek imitativnu školu u ornamentalistici“. Vaskolik današnji naobraženi svijet priznaje Jugoslavenima, dakle i Srbima i Hrvatima najpače, izvornu narodnu ornamentiku. Ta se ornamentika nahodi kod one česti prostoga nam naroda, koju evropejska kulturna natruha nije još otugjila i koja je, poput pjesama, priča i običaja, tradicionalno baštinila od svojijeh pradjedova. Ona je *strogo izvorna*; te je ovakova bila čak i u prvoj polovini srednjega vijeka.

Izmegju 60 komada ulomaka naslikanijeh u Bulićevoj knjizi, samo jih je 20, koji ne nose na sebi kojekakav motiv pletera.

Ja ću te motive pokušati da razdijelim na dvije skupine, i to na *pojasne, opervažujuće* ili *obrubne pletenice* i na prave *plettere*.

Pleter predstavlja kao prvobitnu vrst tkanine, čilim, kojijem su bili zastri duvarovi hramova i bogatijeh kuća u staro doba kod svijeh naroda.

Ti su ćilimovi bili kašnje zamjenjivani drvenom oplatom, na kojoj su se urezavali motivi pletera, a ti su motivi prešli kašnje i na kamen, kako jih eto viggamo na kninskim ulomcima, koji potiču osobito sa pregrada kora i amvona u njima.

Pletera razlikujemo tri glavne vrsti: I. *Pravocrtni*, II. *Krivoctrtni*, a III. *Mješoviti*, koji sastoje od pravo- i krivoctrtnih elemenata.

Pravocrtni pleteri su bili po svoj prilici oni na ulomcima sl. 17 i 26.

Krivoctrtni su pleteri na ulomcima sl. 5, 10, 18, 23, 34 i 43.

Mješoviti su pleteri na ulomcima sl. 6, 12, 25, 32, 33, 35, 39, 45, 54, 58 i 61.

I. Pošto je vrlo malo sačuvano od ulomaka sl. 17 i 26, može se nagagjati, da su na njima bili pravocrtni pleteri, ali se nemože potanko da opiše njihov sklop, premda se može do sad već kazati, da nijesu posve jednaki.

II. a) *Krivoctrtan pleter* br. 5 jedini je ove vrsti kod nas cjelokupno sačuvan. Elementi su mu na kut stojeće sa stranicama unutra ugnutijem krivoctrtne četvorine, od kojijeh su same tri cijele u sredini, a one su spletene jednijem prekinutijem trakom, što se unaokolo pačevornog polja previja na polučetvorine ili trokute, s jednijem malijem zatvorenijem komadićem u gornjem desnom kutu i jednijem zatvorenijem komadom na lievoj strani, koji je spleten u jednu četvorinu i jednu polučetvorinu. Pleter četvorina tako je rasporegjen, da stranice četirijuh četvorina sačinjavaju prividne krugove, ali sami elementi nijesu kružnice već kako sam jih opisao. O tomu pleteru piše g. Bulić, da je „pleter su tri prutića u kružnicu kompliciran sa pleterom isto triju prutića na četverokut, tako da mu osnova izgleda kao redovito sgužvana mreža“. Svikolici kninski i muogi svremeni dalmatinski motivi pletera sastoje od grebenastijeh trakova na tri prutka, megu kojijema ostaju dva žlijeba. Tako su posvuda izragjeni i geometrični uredi i lišće romaničkog sloga, pa i ta činjenica jamči više za XI i XII nego li za X vijek ili ranije. Jednako je sastavljen kao br. 5 i pleter na ulomku sl. 23, samo što je kao prestrižen na krajevima.

đ) Na ulomku sl. 10 nemože da se razabire sastav pletera, ali rek bi, da su i u njemu krivoctrtne ugnute četvorine, kojijema su u praznijem meggjuprostorima umetnute tice i ruže.

Ni po ulomku sl. 18 nemože da se razabere sastav pletera, ali se vidi, da su mu jedan motiv krivoctrtne ugnute četvorine kao a i đ. O ulomcima sl. 16, 17 i 18 piše g. Bulić da „po obliku i izradbi odnose se na pregradu svetišta, ambon, žrtvenik ili absidu crkve na Kapitolu, kao i dosele opisani, s kojima po kompoziciji i dobi u ničem se ne razlikuju“. Meni se čini da se ova tri ulomka bitno razlikuju u kompoziciji megu sobom ne samo, već i od ostalijeh prije njih opisaniyeh u Bulićevoj knjizi. O sl. 17 rekao sam već, da je po svoj prilici pripadao pravocrtnom pleteru; sad sam spominjao sl. 18; a o sl. 16 se i nezna, dali je pripadao uopće kakvu pleteru, jer ima tu vitica, listić i kao nekijeh ključića, a nije vigjeti nikakva pletera. O njima se može samo kazati, da jim je izradba jednaka.

Na ulomku sl. 34 takogjer se nerazabire sastav pletera, ali je vi-gjeti, da su jedan motiv krivoctrne ugnute četvorine. Bulić ga potanko neopisuje.

c) Slike 43 i 46 jesu jedna te ista slika, pogrešno dvakrat otje-snuta. I u tomu su pleteru jedan motiv na kut stojeće krivoctrne ugnute četvorine, a spletene su sa ravno ležeđijem križićima, koji sastoje od četiri spletena polukruga, koji se tiču u križalištu sredinom izbočene strane. Bulić ga nije potanko opisao.

III. a) *Mješovit pleter* sl. 6 jedini je cjelokupno sačuvan. On sastoji od dvije krivoctrne na kut stojeće četvorine a unaokolo od 10 trokuta ili polučetvorina. Kroz sredine četvorina i polučetvorina provlači se dijagonalno jednostavan pravocrtan trak u dva komada, koji se pravokutno križaju među sobom. G. Bulić piše, da je u tom pleteru isti motiv kao u sl. 5 „s malom inačicom“, dočim se eto vidi, da nije mala nego velika razlika među njima.

b) I pleter na ulomku sl. 25 sastoji po svoj prilici od spletenijeh na kut stojećih krivoctrnijeh ugnutih četvorina, a unaokolo, na mjesto trokuta, proteže se jedan sami trak savijen na polukrugove spletene sa četvorinama; pravocrtan dijagonalan trak ne prelama se pri stranama pravokutno, kao u sl. 6, već se previja na luk. G. Bulić ga neopisuje potanko.

Pleter sl. 32 sklopljen je po svoj prilici od istijeh motiva kao i onaj na ulomku sl. 6. Ništa potanko o njemu u Bulićevoj knjizi.

c) Pleter sl. 45 takogjer je mješovit sastavljen od istijeh motiva kao i oni sl. 6, 25 i 32, tom razlikom, da ima unaokolo cijele krivoctrne polučetvorine ili trokute, a pravocrtan trak mu se pri rubu savija na luk. On stoji dakle po svojoj kompoziciji između onijeh sl. 6 i sl. 25.

Mješoviti pleteri na ulomcima sl. 12, 33, 35, 39 i 54 sastoje od krivoctrnijeh elemenata, kroz koje se hasurasto provlače po dva usporedna dijagonalna traka, tako da sačinjavaju pleter, što ga Nijemci zovu *Matten-geflecht*, a mi, dok mu se nagje čisto narodni naziv, možemo, da ga zo-vemo *hasurastijem pleterom*. Ovgje su nam četiri sljedeće vrsti istoga.

d) Hasurasti pleter sl. 12. Izmegju hasurastog pletera prepliću se valovite krive crte; nu sva je prilika, da je s lijeve strane ploče pleter pogrešno nacrtan, i da je nutrnji krivoctrni element bio poznata krivoctrna četvorina.

Ovgje mi je opaziti g. Buliću, da on često netačno rabi izraze *istovjetan*, *srodan*, *isti*. Pošto je ovo govor o geometričnijem uresima, cijenim da se treba držati i geometričnog nazivlja u prispodabljanju oblika. U geometriji su *istovjetni* oni likovi, koji su jednaki i po obliku i po veličini, te stavljeni jedni na druge, potpuno bi česti jednijeh sudarale se i pokrivala isto ležeće česti drugijeh. *Slični* ili *podobni* su oni likovi, koji imaju jednako rasporedane i isti broj stranica, jednake sve istoimene kutove, te razmjerne pojedine stranice: oni imaju isti oblik al različitu veličinu. Izraz *isti*, koji je rabljen u svagdanjem govoru, imao bi značiti i *sličan* i *istovjetan*. Motivi na ulomcima sl. 6 i sl. 12 dosta su različiti, te nijesu ni podobni ni istovetni, već su samo *srodni*, nalični su t. j. samo donjekar među sobom. G. Bulić piše, da se isti motiv kao na ulomku

sl. 6 nahodi na „pluteju u S. Abbondio u Como“, a ob onom na ulomku sl. 12, da mu je rezbarija „istovjetna onoj na plutejima u S. Abbondio u Como“. Sad kad su motivi sl. 6 i sl. 12 različiti, nemogu obadva, da budu istovjetna ili ista s onijema u S. Abbondio u Como, te će bit zar obadva samo srodna s onijema, ili jedan sličan onomu na jednomu, a drugi onomu na drugomu pluteju crkve S. Abbondio u Como. Nije tačno ni ono što g. Bulić piše, da je rezbarija sl. 12 istovjetna „onoj na sadašnjoj krstionici S. Ivana u Spljetu (br. 45), jer je ova, kako sam istaknuo više srodna onoj na ulomku sl. 6.

e) Hasurasti pleter na ulomcima sl. 33 i 35 sastoji rek bi od hasurastog pletera propletena sa poznatijem kriv. četvorinama. G. Bulić jih napose neopisuje.

f) Pleter sl. 39 najbolje je prilično sačuvan ove vrsti. G. Bulić piše o njemu, da je, „na osnovi mreže sa upletenim kružnicam“. Osnova je hasurast pleter dvoje usporednijeh dijagonalnijeh trakova, koji se križaju pravokutno. Oko svakog četverostrukog križališta usporednijeh trakova je naizmjenice po krug ili poznata već krivoctna četvorina. Ugnute stranice četiriju susjednijeh četvorina svezuju se okolo svakoga kruga tako, da prikazuju drugi njemu susredištan krug. Unaokolo pri rubu pletera jedan se sami trak prepliće u polučetvorine i krugove.

g) Hasurasti pleter sl. 54 rek bi da sastoji od hasuraste pravocrtne mreže sa dvostrukijem susredišnjem kružnicama oko svakog križališta.

(Slijedi.)

F. Radić.

D o p i s i.

U Križevcih 10/8. 1889. — Slavno ravnateljstvo! Upravo sam doznao, da su nadjeni predhistorički predmeti iz kamenite dobe u mjestu Hudovo blizu Rakovca.

Gosp. inžinir Schell u Vrbovcu rekao mi je, da ima on nekoliko tih predmetah, i ja sam ga nagovorio, da ih pokloni muzeju, što on obeća učiniti.

Pisao sam ujedno povjereniku župniku Stoosu u Rakovcu, da bih ja želio s njime zajedno u prilog muzeja raditi, i očekujem njegov odgovor, po kojem ću umah u Rakovce poći. Toliko na ubavjest.

Sa veleštovanjem

Emerik Breyer.

U Korčuli, dne 1. srpnja 1889.¹⁾ — Sliediti mi je opis starobosanskih nadgrobnijeh spomenika u Rami, a ti su oko Šćita sasvijem različiti od stećaka u Herceg-Bosni, biva to su kao usadjeni pilovi jali miljarni kamenovi. Kod Gmiča je (od Prozora put zapada 1 sahat hoda) u liski (liskovoj šumici) s okrajka nadgrobni kamen. Na njemu je prosti krst u polukrugu.

Kod ovoga je drugi sličan, al je manji, a na njemu nema krsta. Spomenuti mi je, da su ovdje tri stećka, a četvrti prebijen. Ovi su

¹⁾ V. Viestnik 1889, str. 91.

stećci ukresani bez ikakva umjeća, biva na njima nema znakova niti šara, no su *krupne kamenine* poput golemijeh monolita.

Kod spomenutoga mjesta, malo podalje, na Rastu su sljedeći spomenici:

1. Stećak poput ploče. Na njemu su udubljene kao dvije kupe. I ovaj je stećak gromadina bez ikakva ukusa.

2. Ploča. Zarasla je u mašinu.

3. Pet ploča. Zarasle su u liske i obrasle mahovinom. Malo podalje, u dno doline, dva su stećka. te su ponešto utonula u zemlju. Ovi se stećci svršuju u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra. Na jednomu je od spomenutih stećaka golem odignut (oskočen) polumjesec. Polumjesec je s donje strane stećka, te je okrenut nizdoli. I ovi su stećci slabo ukresani. Radi usporedjivanja naveo sam *sickanje* (vrstu tatuaza) s desnice nekoga težaka (V. Viestnik 1889, str. 89—90) iz Slatine (u Rami), a ovdje mi je navesti s desnice Stipe Ćurića u Gmićima kod Prozora. To je granati krst kao i na najstarijem starobosanskiem stećcima. Ovako mi je kazao spomenuti Ćurić: „Malo je koji *katonik* (katolik?) u Rami, koji nema znakova, a neki meću i na prsi, biva meću broj, slova, jelicu i t. d.“

Na *Borku* je kod *Glibivca* (kod kuće Stipe Ćurića) starinsko greblje. Ovdje je nadgrobno kamenje poput pilova jali miljarnijeh kamenova ili biljega. Opisati mi je sljedeće:

1. Kamen-biljeg vapnenjak sa krstom osobita oblika. I s protivne je strane krst polukružnom crtom presječen. Biljeg je visok m. 1,38; šir. m. 0,50; debeo m. 0,36.

2. Biljeg. Na njemu je oskočen krst na trokute.

3. Omanji biljeg. Na njemu je jednostavan krst.

4. Golem biljeg. Na njemu je oskočen krst, a tako i polumjesec (nad krstom) okrenut niz doli. S desne je ruke, sa strane, upravan mač na krst.

5. Biljeg. Na njemu je krst osobita oblika. S desne je ruke, sa strane, kriva sablja. Nevidi joj se balčak. Ovaj je biljeg visok m. 1,39; širok m. 0,52; debeo m. 0,27¹/₂.

6. Biljeg. Na njemu je prost krst, a nad njim polumjesec oskočen.

Ovdje je u sve sedam biljega (od vapn. su) ili starinskih krstova. Opazit mi je, da je ovdje po liskama dosta grebova, al na njima nije biljega ili spomenika. Opet mi je kazati, da su navedeni biljezi kao iznimka, (samo jih ima u Rami), te su usadjeni u zemlju. Svakako nijesu iz najstarije dobi, biva od XV su do XVIII vieka.

Kod Gornjega Vakufa je *Talino Gumno*. Tu je do četrnaest stećaka poput ploča od vapnenjaka, ali su rdjavo izradjeni i na njima nema znakova. Sad su zarašteni u liski. Kod *Kasabe* je katoličko greblje, te se tu sada kopaju sljedbenici rimske crkve. Na greblju su tri golema krsta, a još je tu u sve do dvadeset drevnijeh krstova latinskoga oblika. U greblju je do trideset i pet stećaka poput ploča od krupna žrvnjaša. Ovi su spomenici slabo ukresani, te su bez znakova, a samo mi je spomenuti ova dva;

1. Biljeg. Na njemu je udubljen prosti krst.

2. Malen biljeg. Na njemu je u viencu udubljen krst.

Ni ovdje narod nezna, da su stećci starobosanski spomenici, no prosto kaže: „*Bog zna čiji su! Stara je svitina!*“ To se samo zna, da je na *Riki*, u selu Bistrici, bilo naroda, biva *Vukovići*, a kašuje je postala *kasaba na rici Vrbasu*.

Na *Kamenu* je starobosansko greblje, t. j. jedanaest stećaka, te su veoma golemi. Pet je stećaka poput ploča. Na podstavku su, a u vrhu su širi. Na jednomu ciglomu je stećku na nogama, s desne strane, znak poput po hljeba. Stećci su kao žrvnjaši od krupne smjese, te mi je ovdje navesti mjere od najgolemijeh:

Najgolemija je ploča duga m. 3; šir. m. 2,20; debela m. 0,50. Najgolemiji je stećak dug m. 2,60; širok m. 0,80; visok vanka zemlje m. 0,88.

Na *Debeloj Megji* (kod Gornjega Vakufa) u sve je dvadeset starobosanskih spomenika. Ovi su stećci poput ploča, a samo se jedan svršuje u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra. Svi su krupno izradjeni od gromače, biva od krupnoga žrvnjaša, a na njima nije nikakva simboličkoga znaka niti šare. Sad su većinom zarasli u zemlju i u liasku. Ovdje mi je mimogred spomenuti, da u Gornjemu Vakufu narod zove *stečke* ili *mašete kamenicami*. Na *Krupi* je povrh Gornjega Vakufa mašeta, t. j. stećaka, biva: dva su stećka u vrhu šira, a naslonjena su na ploču poput podstavka. Treći je stećak bez podstavka. Sada je izvrnut, a tako su isto dva jednaka trećomu. Tu je ispod stećka kopao predstojnik Žeravica, ali nije našao predmeta, no samo kostiju, a i lubanja je bila dobro uzdržana. Ovi su stećci dosta pravilno al neukusno izradjeni, te na njima nije traga simboličkomu obilježju, pa niti kakvijem crtarijama. U obće oko Gornjega Vakufa nema starina, no se nadje po gdjejeki rimski novac. Od Gornjega Vakufa put Fojnice sahat hoda je selo Ždrinci, a tu je do dvadeset mašeta poput ploča. Na njima nema znakova.

Pred crkvom je Oo. Malobraćana u Fojnici golem krst na devet zavojaka, a u svakomu je zavojku golema ruža. Na krstu je (u izdubku) opet krst sa g. 1606. Sada je krst prevaljen, te se nemože vidjeti s druge strane.

Kod opisanoga je krsta drugi, i gotovo mu je u obliku jednak, a na njemu su sliedeći uresi. U vrhu je ruža četverolista poput krsta. Ispod pera (kraka) diže se *jelica* (stablo). Na desnomu je peru životinja poput konja, a na lijevomu trči pas. Povrh psa je oskočen polumjesec okrenut nizdoli, t. j. put juga. Ovo je straga, a sprieda se nevidi, pa je krst prevaljen. Krst je od vapn. Visok je m. 1,38, a debeo m. 0,28. U perima mu je m. 0,92.

Put istoka je kod Fojnice selo Gvoždjani, a uz spomenuto je mjesto seoce *Lužina*. U ovijem je stranama bio *Gjedov-do*, biva baština *gjeta* (dida), t. j. poglavice narodne bosanske crkve.

U selu su *Lužini* dva sliedeća stećka:

1. Stećak (mašeta) od vap. Svršuje se u trostran ležeći bridnjak s osnovicama nagnutijem unutra. Stećak je dug m. 2,30; visok m. 1,30

(do površnice); visok (s površnicom) m. 1,83; širok m. 1,36. Stećak je naslonjen na podstavak, koji je poput goleme ploče. Na glavi je spomenutoga stećka ukresan golem (oskočen) vienac. Ovaj je stećak sada prebijen.

2. Stećak. Sličan je opisanome, al je bolje uzdržan. Na njemu nema nikakovijeh simboličkijeh znakova niti uresa. Ova se dva stećka mogu usporediti s ogromnijem stećkom na *Pavlovcu* kod Sarajeva, koji je najveći dosad poznati stećak u svoj Herceg-Bosni.

Ovdje mi je navesti nekoliko bilježaka što su mi jih poslali vrli prijatelji iz Bosne, a to kako pripomenak za naše starine u Herceg-Bosni. Evo bilješke našega učenoga fratra Dr. Danijela Bana: Na Trnu je kod Širokog Briega stećak vap Svršuje se u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra. Na njemu je polumjesec sa zvijezdom u ovom položaju: ☉*

2. Stećak kao opisani. Na njemu je mač za štitom.

Piše mi vrli Tomo Dragičević: „Imam prijatelja, džandarskog vodnika u *Kladnju*, pa sam mu pisao, da me izvjesti o tamošnjem stećcima ili *mramorju*, kako to narod ovdje zove. On mi je odgovorio, kako ćeš vidjeti u njegovu pismu. Eto on piše, da je on sam pregledao u *Kladanskom kotaru* 774 mramora. Pisao sam mu, da mi snimi i nadpise. Evo izvješća spomenutoga džandarskog vodnika g. *Ilije Dusparovića*: „Dragi Tomo! Šaljem ti izkaz od mramorova n kladanjskom kotaru, te sam sve pobilježio kako koji izgleda.

U selu je *Gojšaliću* 50 stećaka. Većina jih je na podstavku, a neki su urešeni arhitektonički. U selu je *Stariću* 86 stećaka. Na podstavku su, a neki su s arhitektoniskijem uresima. U selu je *Ravne* 19 stećaka. Na podstavku su, i uz arhitektonske urese. U selu *Dole* je 15 stećaka. Slični su opisanijem, a to u obliku. U selu je *Mladovu* do 36 stećaka, te se većina svršuje u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra. Nekoji su stećci s arhitektoniskijem uresima, a naslonjeni su na podstavku. U *Vranović-selu* je stećak na podstavku. U vrhu je ravan poput ploče. U *Tarevu* su tri stećka poput opisanoga. U *Olovcima* je sedam stećaka, te su na podstavku, a u vrhu su ravni. Podstavci su jim široki. U *Prijanoviću* jih je šest. Oblika su kao i u Olovcima. U *Stuparima* je šest stećaka na podstavku. U vrhu su ravni, a narešeni su arhitektonički. U *Tuholju* su četiri stećka na podstavku. U vrhu su ravna. U *Burdelju* je deset stećaka. Većina se svršuje u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra. U *Obručevcu* je pet stećaka. Svršuju se u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra. Na nekijem je uresa, n. p. *jelica*. U *Goletiću* je osam stećaka na podstavku. U vrhu su ravni. U *Kovačiću* je 28 stećaka. Neki su stećci ravni u vrhu i naslonjeni su na podstavku, a neki se svršuju u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra. Na ovijem se posljednjem opaža i *jelica*. U *Bratelju* su dva stećka na podstavku. U vrhu su ravna. U *Konjeriću* je devet stećaka na podstavku. U vrhu su ravni. U *Gojakoviću* je 14 stećaka na podstavku. U vrhu su ravni. U *Suhaj* je šest stećaka. Svršuju se u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra. U *Bielopolju* je pet stećaka na podstavku. U vrhu su ravni. U *Kaštelju* su četiri stećka elična

stećcima u Bielopolju. U selu *Drudovima* je 70 stećaka na podstavku. U vrhu su ravni. Na nekijem je krst, pa proste kuke i *jelica*. U *Noćajeviću* je 14 stećaka; neki su na podstavku i ravni u vrhu, a neki se svršuju u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra. U selu *Brloške* su četiri stećka na podstavku. Ravni su u vrhu. U selu su *Kruševu* 42 stećka. Većinom se svršuju u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra, a na podstavku su. Na nekijem se opaža krst pa proste kuke, i sastavljena kuka poput slova **S**. U *D. Drezelju* su 22 stećka. Slična su stećcima u *Kruševu*. U *Višnjici* je jedan stećak. U vrhu je ravan i širi. Na njemu je ukresana kao konjska podkova i sablja. U selu je *Kozjacima* deset stećaka. Većinom su na podstavku, i svršuju se u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra. Na nekijem se opaža prosta kuka i kratovi razna oblika. U *Olovu* je 19 stećaka, te su slični opisanijem u *Kozjacima*. U *G. Bakićima* je osam stećaka. Na nekijem je krst i sablja, zatijem dupla kuka i po pet jabuka u ovomu smjeru :: između jabuka je okomito sablja. Ovi su stećci u vrhu ravni¹⁾. U *Grabovici* je 17 stećaka. Većinom se svršuju u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra. Na nekijem su proste kuke. U selu *Ponierci* (*Ponierka*) je 41 stećak na podstavku. Svršuju se u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra. U *Kamenskomu* je 70 stećaka na podstavku. Svršuju se u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra. Na nekijem su proste kuke, pa krst i dupla kuka. U *Mogušama* (*Moguše*) je jedan stećak na podstavku. Svršuje se u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra. Na njemu je dupla kuka i proste kuke, pa kao cvietovi ili bolje znakovi. U selu su *Berisaliću* tri stećka kao onaj u *Mogušama*. U *Kolakovićima* je sedam stećaka kao u *Mogušama*. Tu se opaža vitez na konju. U ruci mu je kao grana i sablju paše. U *Slivnu* je sedam stećaka, te su slični posljednijem. Tu su ukresane proste kuke, dvostruka kuka i krst. U *Hajtatoviću* je 27 stećaka na podstavku. Svršuju se u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutijem unutra. U *Gurdićima* je 31 stećak. Slični su stećcima u *Hajtatovićima*. U *Kanicih* je jedan stećak, te je oblika kao onaj u *Gurdićima*. Na njemu je ruka i krst. U *Krušanju* je na stećku (oblika je kao i opisani) polumjesec uzgori, ispod njega krst i sablja.

Ovo je opisano po debelu, t. j. u glavnijem potezima, al se i po ovomu može zaključiti, da su zlameniti i stećci u *Kladanjskomu kotaru*, te se spominje i u narodnijem pjesmama. Vid *Vuletić-Vukasović*.

Razne viesti.

Sudjelovanje našega nar. ark. muzeja na predhist. izložbi držanoj od 4. do 11. kol. tek. g. u Beču. — Prigodom obdržavanja

¹⁾ U *D. Bakićima* je veoma zlamenit heraldički spomenik. Usp. „*Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*“ knj. II. str. 73—75.

zajedničkoga antropologičkoga sastanka u Beču od strane anthrop. društva Berlinskoga i Bečkoga, ovo zadnje zamisli staviti pred oči svomu drugu i sve što se boljega našlo do sada u našoj carevini na predhistoričkom polju na način izložbe. Toga radi predsjedništvo anthr. društva u Beču pozva i ravnateljstvo ark. odjela nar. muzeja u Zagrebu, neka blagoizvoli sudjelovati svojim blagom na tu izložbu. Naš muzej bjaše si već stekao liepi glas u svijetu po svojih sjajnih izkapanjih, navlastito u Prozoru, iz Halstetterske dobe, te se očekivalo da bi naša sbirka mogla dobrano razpršiti one nejasnosti, koje još u mnogom ovu dobu zastiru, te potvrditi mnijenje, da je halstetterska kultura, koja se širi južnom Autrijom, Štajerskom, Koruškom, Kranjskom i istočnim djelom sjeverne Italije, ovamo došla iz Male Azije putem balkanskoga poluotoka, a ne drugako. Veledušnom dozvolom Vis. Vlade muz. ravnateljstvo rado privoli na laskavi poziv bečkoga anthrop. društva, te muz. ravnatelj, koj međjutim bje sam pozvan da sudjeluje kao član na taj sastanak, sastavi od muzealnih predmeta predhistoričkih iz kamene, tučane i željezne dobe sbirku tako, da po mogućnosti odgovori želji i nakani bečk. anthr. društva. Ovu sbirku sam ravnatelj odnese u Beč, i sam priredi u dvorani opredjeljenoj za izložbu u novom naravoslovnom muzeju, koje je uprav za ove izložbe od Njih. Veličanstva i otvoreno bilo. I ovo još bez uztezanja reći možemo, da je naša sbirka podpunoma postigla onu svrhu, za koju je izložena bila. Članovi sastanka ne samo su priznavali njezinu zamašnu važnost, nego su ju neprestano proučavali i nacрте pravili. Po svršetku sastanka ravnatelj sam spravi sve u sanduke, i u Zagreb odpremi. Iz Beča prodje ravnatelj na internacionali antropologički sastanak u Pariz, kamo je pozvan bio, da kao član sudjeluje.

Popis arkeologičkoga odjela nar. zem. muzeja u Zagrebu. Uredio prof. Sime Ljubić, ravnatelj nar. zem. muzeja. Odsjek I. Svezka I. Egiptaska sbirka. — Predhistorička sbirka. — U Zagrebu 1889. 192 strane teksta u vel. 8-i i 36 tabla. — Ravnatelj nar. muzeja još od god. 1868, t. j. od kada se nar. muzej ustrojio, nastojao je oko Zem. Vlade, da bude opredjeljena svota dovoljna samo za troškove tiskanja jednoga svezka, koj bi se svake godine izdavao pod naslovom „Viestnik nar. zem. muzeja“ kao što programi kod srednjih učilištih. U tom svezku imalo se na svietlo davati sve što se ticalo od istoga muzeja, navlastito pako popisi muzealnih zbirka arkeologičkih i prirodoslovnih. Dne 11. svibnja 1870 bje napokon prihvaćen taj predlog, te komcem te iste godine ugleda bieli sviet prvi svezak toga muzealnoga Viestnika. Ali zaman se starao isti ravnatelj tečajem sliedećih godina, da se nastavi već zakonom ustanovljeno izdanje Viestnika. God. pako 1876 sam ravnatelj izda drugi svezak Viestnika bez ikoje pripomoći, u kom su tiskane bile dotadašnje muzealne sbirke, predhistorička i grčko-rimskih nadpisa, te popis rimskih zl. novaca malo prije otkritih u Zemunu. Stoprv god. 1885 vladin predstojnik Ivan Vončina shvati potrebu tiskanja muzealnoga znanstv. kataloga arkeol. odjela nar. muzeja, te bude u to ime ustanovljena godišnja svota od 400 for. za trošak tiskanja toga kataloga do konca radnje.

Po predlogu ravnateljstva Vis. Vladom prihvaćenu taj katalog ili popis, kao što i sam sustav arkeol. odjela muzealnoga zahtjeva, djeli se na tri odsjeka, a svaki odsjek na sбирke. U prvom odsjeku opisuju se sve sбирke muzealne osim numismatičke i epigrafičke; u drugom numismatička sa sphragistikom; a u trećem epigrafička sa kipovi i plohozezbami. Najvažniji pako predmeti predstavljaju se što točnije u nacrtih na tablah ili u tekstu.

Pod gori označenim naslovom izašao je ovih dana na svietlo prvi svezak prvoga odsjeka toga muzealnoga popisa. U njem opisuju se samo dvie muzeal. sбирke, naime *egjipatska* i *predhistorička*, koje obiluju na riedkostih, i razsvieljene su sa 36 tabla. Izdanje predhis. sбирke došlo je uprav u hori, jer je mogao sam ravnatelj čuti povoljni strukovnjački sud o tom izdanju od dva najnalježnija organa u ovoj struci, a to su oba predhistorička sastanka, koja su se prošloga kolovoza držala, naime sveobći njemački u Beču i medjunarodni u Parisu, kojim isti ravnatelj predstavi svoje djelo.

Ovomu prvomu svezku udarila je Vis. Vlada cieniu od 3 for., a može se dobiti kod Hartmanove knjižare ili kod ravnateljstva arkeol. odjela nar. zem. muzeja u Zagrebu.

Inscriptiones, quae in c. r. museo archeologico Salonitano Spalati asservantur. Descripsit prof. I. Bulić, director eiusdem musei. Spalati 1886. — U ovoj znamenitoj sbirci nalaze se na kupu točno opisani svi nadpisi grčki i rimski, koji su sastavljali epigrafičku solinsku sbirku c. kr. muzeja u Spljetu do god. 1886. Na str. 305 priloži slavno poznati pisac i one nadpise, koji su pomnožili ovu solinsku sbirku tečajem g. 1887. Ova je pako sbirka od tada novijimi izkapanji ogromno narasla, te će pisac i ove naknadno izdavati. Ta sbirka od goleme je važnosti za svakoga, koj se bavi proučavanjem rimske dobi u nas, te takav bez nje nesmije biti. Pisac ju većinom izdao na komade u svom listu: „*Bullettino di archeologia e storia dalmata*“ i u programih spljetske gimnazije, ali je sada sva na kupu, znanstveno priredjena, te obogaćena potrebitimi kazali. Tko ju želi, neka se obrati na sama pisca u Spljetu¹⁾.

Povjestni spomenici slob. kralj. grada Zagreba prijestolnice kraljevine dalmatinsko-hrvatsko-slavonske. Sabrao i troškom toga grada na sviet izdao Ivan Krst. Tkalčić. Svezak prvi. U Zagrebu 1889. Svega CCXX te 520 strana sa nacrtom istoga grada pri koncu XIV vieka. U kratkom predgovoru pravi pisac, kako se došlo do ovoga izdanja, i što se izdaje; u obširnom pako uvodu riše poviest

¹⁾ Čitamo u br. 77 „*Naroda*“: „Ministarstvo za bogoštovje i nastavu izrazilo je svoje priznanje upravitelju arkeološkoga muzeja u našem gradu, m.ru Franu Buliću za uspješnu revnost na novo pokazanu pri sastavljanju kataloga starih latinskih i grčkih nadpisa, što ih je on štampao u programima ove gimnazije. Nas ne raduje toliko ministarsko priznanje, koje ne odgovara ni iz daleka riedkim zaslugama i radu učenoga Bulića, koliko opravdana nada, što je to priznanje pobudjuje, da će ga već jednom uzpostaviti na ravnateljstvo naše gimnazije. Bilo bi i vrijeme“.

istoga grada do konca XIV stoljeća i to, u koliko se daje izvesti iz listina u ovom svezku priobćenih.

Prva viest o gradu polazi iz konca XI stoljeća; no pisac na odveć slabom temelju od ono malo ovdje našastih novaca rimskih te i naziva *vlaške ulice* (vicus latinorum), koj se pomalja stoprv 12 vieka, hoće da dokaže, da Zagreb potiče iz rimskoga doba. Po nas taj naziv *vicus Latinorum* dolazi uprav od onih rimskih stanovnika, koji su se ondje sakupili uslied propasti rimske Andautonije (Šćitarjevo); a ono malo rimskih novaca ondje našastih uprav ništa nedokazuje.

Pripovjeda dalje o imenu *Zagreb*, o njegovom položaju i razdiobi, kako je postao tvrdi grad *Grec*, koje su bile javne sgrade, gradski posjedi; o gradjanstvu i upravi gradskoj, o obrtu i trgovini, o gradskih teretih i o gradskih običajih.

Dalje razpravlja o biskupskoj i kaptolskoj oblasti, počam od utemeljenja biskupije zagrebačke i kaptola; o prvostolnoj crkvi i bogoslužju, o župah i samostanih, o školah, ubožnici i kupalištu. Riše napried sukobe, koji su tada obstojali medju gradskom i biskupsko-kaptolskom oblasti; te napokom Zagrebačku okolicu (Remete, Medvedgrad i Susjedgrad). Str. I—CXCH.

Sliedi pako kratki sadržaj pojedinih listina kronologički priredjen (Str. CXCH—CCXIX); a zatim se navadjaju same listine (str. 1—402), naine 417 komada, od god. 1093—5 do god. 1399. Prilaže se dalje njekoliko osmrtnih bilježaka, tri grobna nadpisa, dva kalendara zagrebačke crkve, njekoliko izvadaka iz suvremenih pisaca, i prilog k listinam od 10 komada; te napokon: „*index personarum, locorum et rerum*“.

Uvod je podosta dug, te se mogao razdjeliti na glave i paragrafe, a na koncu pako ili s preda imalo se svakako dodati *kazulo*. Izdanje je dosta liepo.

Ova radnja veoma zaslužnoga našega akademika, od ne male važnosti za proučavanje poviesti glavnoga grada Zagreba do konca XIV vieka, služi na čast i piscu i gradu; te je želiti, da se uskori nje konac.

Le origini primitive di Salona Dalmatica, Heraclea Illirica. Studio storico archeologico pel prof. Dr. I. cav. de Lanza. Venezia 1889. — Ovu je razpravu na svietlo dalo književno mletačko društvo u svom organu *Ateneo Veneto*, poprativši ju dobro zasluženom hvalom. Otiskana je i naposeb. Vrli naš spisatelj u njoj dokazuje na temelju starih spisatelja i spomenika, da Šilaceva *Heraclea*, kašnje Ἡράκλειος, jest prvobitno ime rimske *Salona*, dolazeće od Eraka i njegova sina Ila, koj je iz Grčke ondje došao i naselio se.

Ono što naš pisac nagadja, da su Iliri govorili slavenski jezik, mi mu povladiti nemožemo. U nas nema ni traga slavenskomu jeziku u staro doba, dočim u naših rimskih nadpisih dolazi sjaset imena, koja nenalaze tumača ni ma u kom jeziku, te se jedino pripisati mogu a i moraju izumrlu jeziku ilirskomu.

Glasnik zem. muzeja u Bosni i Hrcgovini. Urednik: Kosta Hörmann, vladin savjetnik. God. 1889. Knjiga II. III. Sarajevo, u 4i. — Evo nam već na svietlo druge i treće knjige *Glasnika* (V. Viestnik

str. 94 tek. god.), te uz prvi razgled može se slobodno reći, da veoma srećna bjaše namisao o izdavanju ovoga lista, i da ovaj korača napried sve bolje na korist domaće prosvjete, te da će postati najglavnije vrielo za poznavanje ove liepe a do sada toli nesrećne naše zemlje. U koliko se nas tiče, iztaknuti nam je u drugoj knjizi članak g. E. Lileka *Riznica porodice Hranići (nadimak Kosača)*, te *два heraldička spomenika iz Bosne*, i *два rimska natpisa u Glamoču*¹⁾ od Dra Truhelke, i *mač od tuča izvadjen iz Drine* od g. Koste Hermana urednika; a u trećoj knjizi sastavak muz. ravnatelja u Sarajevu g. Dra Truhelke *prehistorički predmeti sa Glasinca*²⁾, koji se jamačno rukuju sa našimi iz Prozora, i sa onimi, koji se izkapaju oko Poreća u Istri, oko sv. Lucije na Goričkom i po Kranjskoj, te sastavak *tetoviranje kože kod katolika u Bosni i Hercegovini* od Dra Leop. Glika, oba obilno slikami razsvietljena. — Mi bi samo željeli, da se *Glasnik* podjeli na dva odsjeka, naime na historičko- arkeološki i prirodoslovni. Tako bi valjda bolje odgovarao svomu zvanju.

Sulla città ed isola di Curzola. Cap. XVIII dell' opera di F. G. Jackson „Dalmatia the Quarnero and Istria“. — Traduzione italiana di Ber. Marković Minn. Oss. per cura di D. Andrea Alibranti. Spalato 1889. — Dobro poznati g. And. Alibranti, kanonik i c. k. čuvar historičkih i umjetnih spomenika na Korčuli, dao je prevesti na italijanski te na svietlo dati 18 glavu gori pomenutoga Jacksonova djela, gdje ovaj opisuje grad i otok Korčula. Mi smo već u pogledu ciele Jacksonove radnje našu rekli (V. Viestnik 1888 str. 31). Nego članak o Korčuli jest bez dvojbe jedan od najboljih ulomaka Jacksonova djela, pošto su mu u tom pri ruci bili i najbolji izvori i viešti i iskreni pomagači; te je hvale vrijedno, što ga je g. Alibranti iz svoje žarke ljubavi prama otačbini dao prevesti i obielodaniti, a bilo bi nam ugodnije, da je taj prevod hrvatski bio.

Opis antiknih novaca, nadjanih malo ne izključivo na hrvatskom tlu. Od Vinka Iv. Žanića. — Ova razprava nalazi se u programu kr. male realne gimnazije u Senju god. 1888/9. Gosp. V. I. Žanić, gimnazijalni profesor, opisuje stare novce svoje vlastite sбирke. Opis je točno izveden po najboljih piscih, naime Babelonu, Cohenu i Sabatieru. Tko bi želio ovu sбирku nabaviti za umjerenu cienu, neka se na nas ili neposredno na pisca obrati.

Dalmazia di Dalmatico. Fasc. I. Trieste 1889. — Pisac rodom iz Dalmacije, a komu se nezna za pravo ime, hoće da iztakne prednosti i krasote svoje mile otačbine. Sveta i hvalevrijedna misao. Djeli svoju

¹⁾ Opazit nam je, da na str. 91 u drugom nadpisu a u trećem redu onu prazninu nesmije se nikako izpuniti sa *proconsul*, jer se radi o vojničkoj časti, te ondje je izčeznulo -B- t. j. *beneficiarius consularis* (V. Mommsen III. 3617 i t. d. V. str. 1156). Zašto pako u obih nadpisih y mjesto v?

²⁾ Ovu je razpravu nješto prije Dr. Truhelka na svietlo dao u „Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien XIX Bd. I. u. II. Heft 1889“ njemački.

radnju na glave. U ovoj prvoj svezci ima jih šest. U prvoj razpravlja o naravnih ljepotah Dalmacije; u drugoj opisuje njezino bogatstvo prirodoslovno i povjestničko; u trećoj koliko vrijedi na polju umjetnosti; u četvrtoj govori o značaju naroda; u petoj riše ženu dalmatinsku; u šestoj bavi se glasbom. Sve mu teče veoma glatko i umjereno.

Лажни Бранковићи. Написао Лауш Талоци, превео с мађарског Др. Стеван Павловић (из Српског Летописа св. 159). У Новом Саду 1889. — Veleuč. Ljudevit Thallóczy, hvaljeni mađarski spisatelj, izpituje u ovoj razpravi povjest porodice Gjorgia Brankovića, služec se ponajviše do sada nepoznatimi podatci sakupljenimi u knjižnicah Beča i Budimpešte. U uvodu dobro poznati prevoditelj punim pravom hvale ovu Thalloczyevu radnju.

Nadpis rimski iz Mitrovice. — Ovih dana naime 4. listopada bje otkrit na pravoslavnom groblju u Mitrovici znameniti rimski nadpis sa slikami, i jedan veoma liepo ukrašen stup, sve krasno sačuvano. Gospodin Ignjat Jung, revni muzealni povjerenik i učitelj u onoj varoši, poslao nam je namah prepis nadpisa i liepo izradjene nacрте istoga nadpisa i stupa. Nismo u stanju, da još u ovom svezku izdamo taj nadpis i slike, jer nedostaje nam vremena zato, da slike prenesemo na umjetni papir, te da jih pošaljemo za izradbu Angereru u Beču, i primimo natrag. Toga radi to izdanje odgadajamo na sljedeći svezak.

Bullettino di archeologia e storia dalmata. Anno XII. 1889.
 — N. 1. — 1. Ai lettori. — 2. Iscrizioni inedite. — 3. Una statuetta di bronzo di Giove del museo di Spalato (con una tavola). — 4. Le gemme del museo di Spalato. — 5. Lucerne di terracotta. — 6. Nadpis iz dobe hrvatske narodne dinastije. — 7. Otok Korčula pod engleskom vladom. — 8. Serie dei reggitori di Spalato. — N. 2. — 1. Iscrizioni inedite. — 2. Le gemme del museo di Spalato. — 3. Nomi e marche di fabbrica su tegoli, embrici ecc. — 4. Predgradje Šibenika. — 5. Nadpis iz Mletačke dobe. — 6. Il monastero e la chiesa dei ss. Cosma e Damiano sull' isola di Pasmano. — 7. Otok Korčula pod engleskom vladom. — 8. Serie dei reggitori di Spalato. — N. 3. — 1. Iscrizioni inedite. — 2. O portalu stolne crkve spljetske. — 3. Vrhorski serdar Miletić. — 4. Il monastero e la chiesa dei ss. Cosma e Damiano. — 5. Gio. Ant. Barbaro prov. gen. in Dalm. et Alb. — 6. Otok Korčula pod engleskom vladom. — 7. Serie dei reggitori di Spalato. — N. 4. — 1. Iscrizioni inedite. — 2. Nadpisi iz mletačkoga doba. — 3. Vojvoda Kruta. — 4. La famiglia Foxia o Fozza. — 5. O portalu stolne crkve spljetske. — 6. Otok Korčula pod engleskom vladom. — 7. Serie dei reggitori di Spalato. — N. 5. — 1. Iscrizioni inedite. — 2. Iscrizioni d' epoca veneta. — 3. Starinske izkopine u Jesenicam Poljica. — 4. Illustrazione alla storia di Castelnuovo di Cattaro. — 5. Otok Korčula pod engleskom vladom. — 6. Serie dei reggitori di Spalato. — N. 6. — 1. Iscrizioni inedite. — 2. Natpisi iz mletačkog doba. — 3. Serie cronologica dei provveditori di Clissa. — 4. La famiglia Foxia o Fozza. — Serfè dei reggitori di Spalato.